

Jana Čevere, Rēzeknes Augstskūlas studente

PATRIOTISMS M. BUKŠA UN MYSDĪNU INTERPRETACIJĀ

Jana Čevere, Rēzeknes Augstskūlas studente

“Kotra nu jō grōmotom ir velteita kaidai nu moz pazeistamom, specialom Latgolas dzeives problemom, bet šom problemom ir lela nūzeime kai Baltijas kultūrā vyspōri, tai jo seviški Latvijas vēsturē un volūdņiceibā.” (Bukšs M. Latgaļu volūdas un tautas izplateibas problemas.- 285.lpp)

Miķeļs Bukšs- latgalīts. Na tikai vīnkoršs latgalīts, bet gon latgalīts- patriots, un tiši tys- patriotisms-, munuprōt, ir jō lelōkais davums Latgolai. Nanūlīdzami, jys ir uzrakstejis daudzas grōmotas par Latgolas vēsturi, volūdu, tōs atteisteibu un pagrymuma breižim, bet tam vysam cauri vysod jjutama dziļō un patisō cīņa un mīlesteiba uz sovu dzimtini, sovu tāvuzemi, dēļ tam munas pōrdūmas byus par tū- patriotismu M. Bukša un munā laikā.

Vysyrms- kas tod eisti ir patriotisms? “ Svešvōrdu vōrdņeicā” (Jumava, 1999.- 571.lpp.) losomais skaidrōjums ir- “tēvzemes mīlestība; uzticība savai dzimtenei, tautai; darbošanās savas dzimtenes, tēvzemes, tautas labā”. M.Bukša dorbūs konkretu, jō dūtu, definiciju naatrodu, bet grōmotas “Pret straumi” 127.lpp. jys ir rakstejis: “..pirmī patrioti un tautas darbinīki varēja sōkt strōdot tautas dryvā..”, taitod varam izsacynōt, ka patriotisms jō uztverē beja “strōdōt tautas dryvā..” jeb kūpt un atteisteit kulturu, naļaut aizīt pūstā volūdai, aizaugt tai ar “nazōlem”, izneikt, paleidzēt tai dūt bogōteigu “ražu” literaturā un zinōtnē un naatstot tū sovūs vīn apcirkņūs, bet arī ar citim pasadaleit un cytu pavasari vēļ vairōk un lelōkas dryvas apsēt. Tūs varātu saukt par šō vōrda cīņeigim- “patīsajim” patriotim arī myusdīnēs, kod arvīn vairōk ir, tai saucamū, “nūtālōtū” patriotu, bet par tim nadaudz vālōk.

Interesanti byutu uzzynōt, kai myusdīnēs cylvāki saprūt patriotismu, par tū veicu aptauju – 5. un 8. klases skūlānim un studentim, uzdūdūt vīnu vaicōjumu: “kas, jyusuprōt, ir patriotisms?”.

Praktiski visi studenti raksteja, ka "patriotisms ir mīlesteiba uz dzimteni", un nikaidu interesantu variantu nabeja, jo visi jau aptuveni zina, kā šis vārds nūzeimej.

Cytaidōki ir skūlānu aptaujas rezultati. Nu manis aptaujōtajim 44 skūlānim 11 nazynōja, kas tys ir, izsokūt versijas, ka tys ir pasaules gols un cytas oplameibas (nivīns gon nav rakstejis "nazynu"). Pōrejī, najamūt vārā gramatikas klaidu un jēdzīņu "patriots" un "patriotisms" jaukšonu, īdolami divōs grupōs:

1) tī, kas uzskota, ka tys ir "dziļas jyutas: cīņa, mīlesteiba, ticeiba sovai tautai" (pōrsvorā 8.klases),

2) tī, kas uzskota, ka tys ir "sovas vaļsts aizstāvēšona" (pōrsvorā 5.klases).

Šōs nalelōs aptaujas rezultati rōda, ka tū, kas ir patriotisms, zyna gondreiz visi (vīn mozōkī bārni nā), tikai eistu patriotu- "tautas dryvas kūpēju" ir ļūti moz, jo daudzi cylvāki ir gotovi uz vysu, ari pamest un nūlīgt sovu tāvuzemi, ja tikai jim apsūla materialu pabolstu voi lobu dorbu ōrzemēs (Kangara sindroms).

Vēl mozōk cylvāku myusdīnōs ir, kurus varātu pīskaitēt pi Latgolas, sovas dzymtōs puses nanūlīdzējim. Sevišķi jaunīši un bārni pōrsalativskoj un na jau sovas vīn vainas dēļ- daudzim vacōki pat navuica runōt latgaliski, jūceigi isaklausa, ja vacōki ar bārnu runoj latviski, bet sovā storpā sasarunoj latgaliski, voi varbyut jim tys līkās pašsaprūtami? Es pīkreitu, ka navajadzātu cytūs nūvodūs latgaliski runōt, tik na jau par tū, ka kauns, bet gon dēļ tō, lai cylvāki saprostu, kū tu runoj. Bet par kū gon tū nadareit Latgolā? Ja na gluži sabīdreibā, tod vysmoz sātā?!

Šudiņ cylvākus, kas ir lapni par tū, ka ir latgalīši, kas aizstōv sovu volūdu un kulturu, kas tic, ka Latgola tūmār nav tikai nūvōrtā pamasta, brikšnim un latvānim aizauguse, Dīva aizmērsta nūmale, var uz rūkas pērkstim saskaiteit.

" Kai navar nūlīgt, nu kurīnes esi cēlīs, tai navar nūlīgt, pi kō esi pīdareigs."(Bukšs M. Pret straumi.- 32.lpp.)

Ir cylvāki, kas nūlīdz, ka nōkuši nu Latgolas, jo beistās, ka jūs apsmīs, napījims dēļ tō, bet ja meklej eistu draugu, eistam draugam golvonais byus navys nu kurīnes tu nōc, bet gon kaidis tu pats esi, cik tu esi uzticams, bet uzticameibu rōda arī uzticeiba tautai, patriotisms, tōpēc es uzskotu, ka ikvīnam sevi cīnūšam latgalīšam vajadzātu izlaseit kaidu M. Bukša grōmotu, jo tōs ir kai patriotisma rūkasgrōmotas. Pymkōrt, tōs vysas ir raksteitas latgaliski, ūtrkōrt tajōs vysōs ir raksteits par Latgolu un latgalīšim. Jys ar taidu sirdsyltumu stōsta par sovu mōtesvolūdu sovā mōtesvolūdā, ar tik dziļu sōpi atainoj dzimtinis okupaciju, tautas šķeļšonu un jaunōtnes nūsavēršonu (na vysas, prūtams) nu sovīm senčim, sovas izceļšonōs nūlīgšonu, ka laseitōjs navar palikt vīnaldzeigs.

Un M. Bukša patriotisms nav “nūtālōtais” patriotisms, kas ļūti bīži sastūpams mysdīnu sabīdreibā, jo nūtālōt jau var daudz kū, bet jys ari trymdā ceinejōs par latgalīšu volūdu un tōs tīseibom, par tū, lai tei napazustu, lai latgalīši “naizmērtu” un nabyutu jōiroksta “Sokkonajā grōmotā”. Naīinteresētam cylvākam byutu vīnolga, kaidā volūdā runōt, kas nūteik ar jō tautu un dzimtini, bet M. Bukšam nabeja vīnolga.

Runojūt par “nūtālōtajim” patriotim, ir cylvāki, kas apgolvoj, ka Latgola ir jū sāta, tikai(nazyn gon par kū?) tī nabrauc “mōjōs”, bet uzatur Reigā voi vēl kaut kur, šod un tod, reizi godā, vīn uz kopusvātkim atbraucūt. Tī ir , tai saucamī, “skaļi” patrioti jeb “tukša muca tōļi skan”. Citi, Latgolā dzeivōdami, lelu pīsakeršonu tai izrōda, bet tykuši prūm, pusstundes laikā aizmērst, kas tei taida un kur atsarūn. Tī ir tai saucamī, “nakkonkretī” patrioti jeb “ ubi bene ibi patria”. Un vēļ jau ir daudz “nūtālōtū” patriotisma veidu...

Vyspōr jau kotrā ģimenē var atrast taidu sovas izcelsmes nūlīdzēju. Par nūžālu arī munā vīns nu šaidīm pīmārim ir. Muna mōsa, kai es reizem jūkojūt soku- “tautas un sovu Latgolas senču nūdevēja”. Jei vyspōr narunoj latgaliski (pat ar kači nā), soka- naprūtūt vairs, bet tam gon nasagryb ticēt, ka goda laikā var aizmērst volūdu, kurā 15 godus dīndīnā esi runōjis, ja trimdinīki (arī M. Bukšs) vysu myžu, pat cytā valstī ar cytu kultūru dzeivojūt, tū naaizmērsa un uzskateja par vīnu nu dōrgōkajom jim pīdarūšajom lītom, apgolvojūt, ka:

“ Trymdā ir tikai vīna dūma- 1) saglobōt sovas tautas nacionalū pīdareibu un

2) saglobōt sovas tautas nacionalōs kultūras pamatus.” (Bukšs M. Latgaļu volūdasun tautasizplateibas problemas.- 276.lpp)

Reizem ir taida sajyuta, ka otkon dzeivojam volūdas trymdā, šūbreid- pošu nūteiktā. Tū var attīcynōt ari uz latgalīšu autorim, kas naroksta latgaliski (kaut ari par Latgolu), jo tīši volūda ir kotras tautas nacionālōs kultūras pamats. Narunojūt sovā dzymtajā volūdā, tu vairs naesi eisti pīdareigs sovai tautai, jo na visi saprass voi gribēs saprast un uzklauseit, kū tu runoj.

Es uzskotu, ka šī autori vairs nav “eisti” latgalīšu autori, jo par Latgolu raksteit jau var jebkurš, bet latgaliski “nalatgaļš” naprass. Tikai moza daleņa ir “eisti Latgolas autori, un ir patīsi žāl, ka daudzi talanteigi dzejnīki un rakstnīki pilneibā voi daļeji nūsavērš nu sovas dzymtōs puses volūdas bogōteibas.

“Kas atzeist sevi, kam ir sovi uzskoti., tam ir jōnūsastōj uz sovom kōjom un pa kaikam jōnūsastōj ari pret straumi.” (Bukšs M. Pret straumi.- 14.lpp.)

Lela nūzeime , prūtams, ir ari “nalatgaļu” nūlīdzūšajai attīksmei, tūmār nadreikst un navajag okli pasakļaut sabīdreibā pījīmtim uzskotim, ja tī nasalīk pošam pījamami, jōprūt atrast sovu taisneibu un napazaudēt tū. Jo, kaut gon teik apgolvōts, ka Latgola- Zylū azaru zeme, kas skan ļūti poetiski un skaisti, patīseibā daudzi, drūši vīn, dūmoj- čyskulōjs, kur ik uz sūļa pūsts un nabadzeiba radzami. Lai ari tys mozlīt pōrspīlāti, bet daļa taisneibas jau tur ir, jo, ja tai padūmoj, voi šudiņ izdūtūs atrast eisti zylu azaru (tys gon na tikai uz Latgolu vīn attīcynoms) ? Prūtams, saleidzynūt ar Eiropu, uz kuru mes tik ļūti tīcamēs, tī ir ļūti teiri un pat gondreiž debesszili, bet man ir tikai vīns vaicōjums- voi Eiropai ryupēs myusu azari? Voi ari myusu azari nakļius tikpat pīsārņōti? Voi mes napazaudēsīm vīnu nu myusu lelōkajom bogōteibom?

“ Visim , kas gryb dzeivōt, ir sova nōkūtne” (Bukšs M. Pret straumi.- 15.lpp.)

Taitod visim, kas gryb, lai kas dzeivōtu (ari volūda) ir jōryupejās par tō nōkūtņi, kotru dīnu tū lītojūt, kūpjūt un naļaujūt tam pazust.

M.Bukšs beja pasnīdzējs Rēzeknes Augstškolas pīrkštecī- Školōtōju institutā- pasnīdze latiņu un sengreku volūdas, un, kas ir ļūti interesanti, ari tagadejais šū pīrkšmatu pasnīdzējs ir Latgolas patriots. Vysmoz jys tai apgolvoj (“Jaunā Avīze”; 28.marts- 4.aprīlis 2002). Varbyut tys skaidrojams ar tū ka apgiustūt, interesejūtīs, aizaraujūt ar senom, myrušom volūdōm, rūnās

vēlme pasorgot sovejū- latgališu volūdu un kulturu nu šaida gola iznōkuma. Prūtams, tai eisti navar latgališu volūdu pīleidyņōt latiņu voi sengreku volūdai- starptautiski zynomus terminus nu tōs dīz voi aizgius, bet liktiņš gon, līkās, ir sagaidoms leidzeigs.

“Latgaļu dialekts ir uzskotoms par atsevišķu volūdu” (Bukšs M. Latgaļu volūdas un tautas izplateibas problemas.-24.lpp)

Arī muna pōrlīceiba saskan ar šeit izteiktū dūmu, un M. Bukšs rōda arī cālūņus, kas nūsoka volūdas liktini: “vīna volūda ir tikai tik ilgi, koleidz runōtōji, lītōdami kotrs sovu dialektu, jyut, ka jī rynoņ vīnā volūdā” (turpat,-23.lpp.),- un bīži vīn godōs, ka latvīši, it seviški ōrzemēs dzeivojūši, nasaprūt, kū runoņ latgališi, bet jim vysmoz, saleidzynoņūt ar reidzinīkim un pōrnūvodnīkim, nav tik nūlīdzūša attīksme un aizsprīdumi pret myusim un myusu volūdu, jo jī ōrzemēs dzeivojūt ir īsavuicejuši

toleranci pret tū. Tōpēc man, īvārojūt M. Bukša raksteitū, ir pamats dūmōt, ka

ir latgališu volūda , navys dialekts.

“Ka latgalim ir sova literārō volūda, par tū nav šaubu” (Bukšs M. Pret straumi.-36.lpp.)

Šō apgolvōjuma patīsumu aplīcynoņ tys, ka latgališim jau sen ir izdūtas dažaidas avīzes un īspīstas grōmotas. Pādeajā laikā arvīn bīžōk presē (konkretōk, “Rēzeknes Vēstīs”) losami roksti latgališu volūdā, un te es asmu īvārōjuse vīnu eistu myusdīnu “bukšu”- Latgolas vōrda spūdrynōtōju un tautas mūdrynōtōju- Vincentu Čepuli (prūtams, jys nav vīneigais, bet spylgtōkais gon, munuprōt, ir). Jō vōrdu zam latviski raksteita roksta naatmynūs redzējuse, un tys vīn jau rōda, ka jys ir patīsi latgalisks sovā byuteibā un nasakaunej par sovu izceļšonūs un volūdu. Man ir tikai pīrks par tū, un es nasaprūtu cylvākus, kas zvona uz redakceju un protestej pret latgaliski raksteitim rokstim. Golu golā tūs tok var nalaseit, ja napateik!

Vēlreiz pōrdūmoņūt un saleidzynoņūt patriotisma nūzeimi un nūzeimeigumu M. Bukša laikā un mysdīnōs, izsacynoņu vīn tū , ka myusim vēl daudz jōsavuica, kas ir eists patriotisms, un varbyut kaidam tū izprast paleidzēs kaidis nu M.Bukša dorbim (man, ja na gluži paleidzēja, tod vysmoz,

kai radzat, īdvesmu deve).

Varbut tīši Miķeļa Bukša dorbūs jjutamō mīlesteiba palaidzēs myusim nūsorgōt myusu Zylū azaru zemi, myusu Mōras zemi nu paneikšonas, paleidzēs naļaut tai aizīt pūstā, jo “volūda ceļās un grymst reizē ar tautu” (Bukšs M. Latgaļu volūdas un tautas izplateibas problemas,- 22.lpp.), un “nūgrymstūt” tautai, “nūgrims” ari myusu volūda, kultūra, latgaliskō nōkūtne, tōpēc naļausim poši sev “nūgrimt”! Turēsīmēs pret straumi! Napasadūsīm!?...

Sacynōjumi:

1. Patriotisms ir lelōkais M.Bukša davums Latgolai, jo jys ir rakstejis “pirmī patrioti un tautas darbinīki varēja sōkt strōdōt tautas dryvā”, taitod patriotisms ir “strōdōšona tautas dryvā”, kā ari dareja M. Bukšs.

2. Skūlānu un studentu aptaujas rezultati rōda, ka tū, kas ir patriotisms, zyna gondreiž visi-praktiski visi aptaujōtī roksta, ka “patriotisms ir mīlesteiba dzimtini”, tikai visim zynoms, ka eistu patriotu- “tautas dryvas kūpēju” ir ļūti moz.

3. Latgolas jaunīši un bārni pōrsalatviskoj, gon sovas, gon vacōku vainas dēļ un latgaliski narunoj pat sātā.

4. Ir vairōki “nūtālōtō” patriotisma veidi, pīmāram, “skaļī” jeb “tukša muca tōļi skan”, “nakonkreitī” jeb “ubi bene ibi patria” u.c.

5. Ikvīnam sevi cīnūšam latgalīšam vajadzātu izlaseit kaidu M.Bukša grōmotu, jo tōs vysas ir kai patriotisma rūkas grōmotas.

6. Latviski rokstūšī latgalīšu autori nav “eisti” latgalīšu autori, jo par Latgolu raksteit var jebkurš, bet latgaliski “nalatgaļs” naprass.

7. Latgolu tikai ūreji slavej par tīs skaistumu un zylajim azarim, patīseibā daudzim ir ībyldumi un napatyka pret latgalīšu kultūru, volūdu un cylvākim vyspōri.

8. M. Bukšam beja svareigi saglobōt sovu dzymtū latgalīšu volūdu (volūdu, navys dialektu), jo "volūda ceļās un grymst reizē ar tautu". Pādējā laikā presē arvīn bīžōk losami roksti latgalīšu volūdā, kas līcynoj par latgalīšu simboliku "atmūdu" un kompleksu pōrvarēšonu, taitod tauta ceļās un leidz ar tū volūda.

Izmontōtō literatura:

1. Bukšs M. Latgaļu volūdas un tautas izplateibas problemas.
2. Bukšs M. Pret straumi.